

Bijeenkomst Civic Economy 13 januari 2015 Trendbureau Overijssel

Aanwezig:

Ruud Meijvogel (Syntens Innovation)RM, Judith Lekkerkerker (RUIMTEVOLK) JL, Jurgen van de Heijden (AT Osborne) JH, Christiaan Voortman (Zwolle) CV, Cor van den Berg (Projectgroep Toekomstverkenning Waar verdient...) CB, Willem Kruidhof (Trends & Concepts) WK, Jet Broekstra (HUB Twente) JB, Koen Weytingh (Toekomst Sterk) KW, Stendert de Vries (Syntens Innovation) SV

Presentatie JL:

Definitie civic economy: 1. combineert ondernemerschap met maatschappelijke vernieuwing.

2. Initiatieven zijn niet alleen ingebed in de lokale gemeenschap, maar creëren ook een gemeenschap.

3. Initiatieven zijn een platform voor lokale uitwisseling en betrokkenheid, manieren om verborgen lokale middelen te benutten en gemeenschappen te helpen hun eigen sterke punten te identificeren en te ontwikkelen.

Maar wat is de waarde van de civic economy? Beantwoord in mijn opinie grote maatschappelijke vraagstukken. Vooral op gebied van vergrijzing, zorg en welzijn en verduurzaming. Een aantal voorbeeld initiatieven:

1. Eext: dorpsupermarkt a.h.v. coöperatie met o.a. werkervaringplekken, kapsalon en kroeg. Hele locale economie geworden.

2. Zorghuus, Ysselsteyn: zorgwoningen in dorp, gerealiseerd door dorpsbewoners, oud en jong bij elkaar, groot vrijwilligersnetwerk. Moeite met huurtoeslag/subsidie door wetgeving zelfstandige wooneenheden. Probleem met belastingdienst gekregen.

3. Bekkerie, Boekend: 1 ondernemer met lunchroom/bakkerij/VVV/bibliotheek combi business model. Enorme groep vrijwilligers en nieuwe functie voor leegstaand pand.

Wel ook lastig met regelgeving, vele handhavers, onvoorspelbaarheid zorgbudgetten.

4. Reggestroom, gemeente Hellendoorn. coöperatie groene energie, winkel met advies verduurzaming door lokale bedrijven.

5. Ulrum, willen in 2034 duurzaam dorp zijn. Met bewoners plan gemaakt, 1.4 miljoen gekregen van provincie. Projecten voor 'opplussen' woningen: verduurzamen en levensloopbestendig maken van woningen.

Welke tendensen zien wij in civic economy (CE)? 1. Verwarring tussen alle verschillende

bewoordingen (deeleconomie, bewonersinitiatieven etc.). In onze opinie gaat het bij CE over een goed businessmodel, er moet geld in omgaan. 2. Combinatie van functies zorgt ervoor dat het klopt – gelijk ook het moeilijke. Gaat over bestemmingsplan,

regelgeving/handhaving. 3. Netwerksamenleving is de basis van CE. 4. Hele grote rol voor ouderen in CE, moet je niet onderschatten. 5. De overheid is vaak 1 van de mee

investerende partijen. 6. Krimpgebieden lopen voorop. Veel meer zakelijkheid om dingen op te zetten en te laten werken 7. Aandachtspunten zijn: concurrentie en aanbestedingsprocedures, bestemmingsplannen, regelgeving en handhaving,

inclusiviteit (wie hebben baat bij initiatief), gevaar dorpsisme en kerktorenpolitiek (iets

willen behouden uit sentiment), professionaliteit en zakelijkheid zijn belangrijk om te behouden.

Discussie:

RM: Opmerking over krimpgebieden voorop, vraagtekens bij – 80% van gebruik en oorsprong van deelinitiatieven komt uit Amsterdam, waarom noem je dat dan hip?

JL: deeleconomie inderdaad actiever in steden, maar dan voornamelijk digitaal. In dorpen en krimpgebieden is de deeleconomie meer ingebed in samenleving al. In steden vaak initiatieven met veel creativiteit, maar waar de zakelijkheid mist: wat draagt het nou bij en hoe duurzaam is het? Vanuit zulke bottom-up initiatieven mist het goede bedrijfsplan, of de initiatiefnemer gaat op den duur weg en dan zakt alles in.

WK: de everyday-maker, zonder die persoon is de pit eruit.

JL: lastig om die persoon wel of niet na verloop van tijd te gaan betalen terwijl dat vaak wel beter zou zijn. JB hier vanuit HUB Twente ook ervaring mee, die proberen nu zoveel mogelijk verantwoordelijkheden breed verdelen.

KW: kwestie van urgentie, de succesverhalen zijn vaak de 'winkel'-initiatieven, waarbij mensen het normaal vinden om een financiële transactie te hebben. In steden vaak wel de urgentie maar niet de organisatiekracht om er een financieel concept van te maken.

WK: de initiatieven moeten vanuit bottom-up komen, anders sterft het af bij het overdragen aan de burgers. Het is makkelijker om vanuit ondernemerschap naar maatschappelijke initiatieven te gaan, dan andersom.

JL: Hiermee eens, het is van belang dat er burgers ondernemerschap hebben binnen een initiatief en iets zakelijk kunnen bekijken.

SV: vaak hebben de initiële initiatiefnemers weinig ondernemerschap, die trekken ze later aan en dan komt er een geschikte werkvorm.

KW: Gemeentes moeten dit samen met burgers doen, collectieve opgaven – mensen moeten zich verenigen en gemeentes hebben daar dan baat bij. Alle andere grote thema's kunnen ook gerealiseerd worden via dit soort nieuwe initiatieven.

HB: trends dus o.a. vergrijzing (geld en tijd), krimp en grotere maatschappelijke opgaven (klimaat e.d.). Vind je dat geen té goedkope manier van de overheid om met menskracht om te gaan?

JL: dit soort initiatieven komen vaker uit de burgers zelf dan uit de overheid, gedreven door wens voor duurzaamheid.

CV: komt het door een wens naar duurzaamheid of naar onafhankelijkheid? Meer grip hebben op opwekken van energie en besparen op energierekening?

JL: ook door trots op het 'eigen', tevens gevaar van dorpisme.

JH: energie en zorgcoöperaties lijken allemaal enorm op elkaar, ahv randvoorwaarden is het markttechnisch best logisch dat er een bepaald model uit voortkomt wat je top-down kunt uitrollen in andere dorpen.

SV: de rol van de overheid moet in balans zijn, het deels overlaten aan de beweging en deels inspelen op wat er nodig is.

HB: waarom zijn zorg & energie de twee grote velden binnen dit gebied?

JL: bij beide grote maatschappelijke onvrede, behoefte aan dingen menselijker organiseren in de zorg en eerlijker en duurzamer in de energiebranche. Wantrouwen in grote organisaties. Thema: duurzaamheid van de kern van de eigen gemeenschap.

CV: gemeente gaat maatwerk leveren per gebied, dorpen waar het minder makkelijk gaat meer ondersteunen. Voorbeeld Denemarken: stimuleren initiatieven en dan gaan vanzelf de sterkere de zwakkere helpen, is wat voor te zeggen.

HB: thema van fragiliteit en robuustheid, interessant. Hoe zorg je voor robuustheid binnen een initiatief?

KW: Lukt alleen met intrinsieke motivatie, bewoners kunnen niet alles-kunners zijn – dan moet je als gemeente uitzoeken wie wat kan; je hebt uitvoerders, netwerkers etc. Dit moet je als ondernemer uitzoeken binnen een wijk.

JH: voorbeelden van langlopende succesverhalen hebben allemaal coöperatieven werkvorm: bewoners moeten echt de baas zijn --> dat is de basis van robuustheid. Bewoners als opdrachtgever voor ondernemers werkt het best.

Presentatie RM: Business in de civic economy.

Hoe ga je met CE geld verdienen? Robuustheid is een proces, bedrijfsplannen sneller aan vervanging toe tegenwoordig. Er zijn een heleboel mensen met goede ideeën, hoe maak je daar bestendige business van die bereikbaar is voor meerdere mensen? De wereld veranderd, 4 trends in nieuwe economie:

1. Gebruiker aan zet, 2. Duurzaamheid/circulariteit (geld besparen), 3. Wens voor sociale cohesie, 4. Nieuw vertrouwen: het 'bestaande' presteert niet meer, het anders willen doen en elkaar daarin vertrouwen. Gebeuren allemaal op grotere mate nu. Deze nieuwe ontwikkelingen in combinatie voor economische crisis maken ruimte voor nieuwe economie.

Wat zijn de kansen voor CE?

1. Platformen, door grootschaligheid ruimte voor nieuwe proposities. 2. Inspelen op de nieuwe ontwikkelingen, ook als overheid (uit airbnb komen weer schoonmaakdiensten). 3. Ondernemers worden zelf ook gebruiker, bewust van zijn.

Conclusie: volgens mij draait het allemaal om klantwaarde. Voorbeeld Food for Good: werkt omdat ze constant zoeken naar sociale waarde maar wel vanuit business-oogpunt: moeten autonoom kunnen werken.

Discussie:

KW: is zelfstandig werken een trend, 1 op de 6?

RM: is een feit. Gaat om waarde & flexibiliteit, zelfstandigen kunnen daar makkelijk op inspelen. Zelfstandigen en succesvolle ondernemers hoeven niet hetzelfde te zijn.

JL: Naast babyboomers, ook kansen voor jongeren in nieuwe economie. Zijn veel in netwerkverband met zingeving bezig: zien de wisselwerking wat je ervoor terug kan krijgen (ook carrière technisch) én hebben minder geld nodig.

JB: belangrijk dat je als persoon 'genoeg' hebt voor je kan gaan geven --> Basisinkomen.

WK: banen nemen af, steeds groter deel van de burgers valt buiten de maatschappij: deze scheidslijn verkleinen.

JH: op nieuwe manier banen & welvaart creëren als buurt = dat is de CE. Investeer in je buurt en je krijgt het ook weer terug, de buurt als je pensioen. In het extreme doorgetrokken zou de buurt de leverancier van je basisinkomen kunnen zijn, in plaats van de overheid.

Sterk onderscheid tussen vraaggerichte en aanbodgerichte coöperaties. De laatste bundelen de kosten en reduceren deze i.p.v. winst maken, vaak succesvoller. Ouderen of extreem jongeren maken hier nu veel gebruik van.

JL: voorbeeld van coöperatieve stad laat zien dat het ook beperkend is, geld = vrijheid.

JH: coöperatie als rechtsvorm maakt het onpersoonlijk, maar daardoor krijg je meer afstand om je vrijheid te behouden.

HB: zijn platforms een mogelijkheid voor Overijssel?

RM: communities lijken het enige werkende model om geld te verdienen met

deeleconomie

JL: wie worden nou bereikt met digitale platforms? Zijn platforms als Peerby niet meer voor aanbieders dan voor vragers- inclusiviteit. Fysieke contact werkt als verbinder vaak beter, bijvoorbeeld in dorpen, al is het maar 1 persoon.

WK: lokale munt is ideale manier om geld in eigen buurt te houden. Voorbeeld van gemeenschap met lokale munt om lokale gemeente te stimuleren, mag alleen uitgegeven worden aan integratie gebonden activiteiten.

KW: een concept creëer je niet vanuit de munt, maar andersom

RM: opmerking, platform hoeft niet direct ICT te zijn. Ook niet eens met Peerby constatering, het is juist wel een vragersplatform.

JH Presentatie: burgerproductie

Wat is de business case? Maatschappelijk, hoe te financieren? Mensen produceren voor zichzelf en voor hun gemeenschap, en zij laten zich daarbij democratisch controleren door deze gemeenschap (legitimatie heel belangrijk), dan produceren zij in hun hoedanigheid van burger. Dat is onderscheidend voor de civic economy. Wat is toegevoegde waarde van burger als producent?

Energie gebied: burgers collectiviseren de vraag, brengen directe en transactie kosten om laag en zorgt dat mensen sneller tot kopen overgaan. 1 persoon of groepje doet vaak de bemiddeling, organiseert grote koopkracht en dat is weer interessant voor het reguliere bedrijfsleven: collectief doet de marketing van zo'n bedrijf bijna. Bedrijven zouden zelf ook kunnen investeren in goed lopende bewonerscollectieven (bouwbedrijven, installateurs). De bedrijven zouden zelfs onderling kunnen gaan samenwerken (033 energie voorbeeld). Burgers gaan naast consumeren vaak zelf ook produceren.

Zorg en welzijn gebied: zelfde business case opbouw, welke behoefte is er en hoe kunnen we dit collectief maken? Helpen traditionele bedrijven om efficiënter te verkopen én collectieven gaan zelf vaak ook weer zorg aanbieden. Minder makkelijk geld vangen met zorg. Gemeente en zorgaanbieders moeten je iets gunnen voor je geld kan gaan verdienen, moeten de waarde zien.

	Gangbare energiebedrijven	Buurtenergie
1 Gemeenschap	↓ Verbinden mensen niet en kunnen zelfs vervreemding in de hand werken	↑ Bouwt nieuwe gemeenschappen op van actieve leden
2 Democratie	↓ Als klant van een groot energiebedrijf heb je niets te zeggen	↑ Klanten zijn meest leden en hebben directe inspraak
3 Koopkracht	↓ Elke euro meer voor fossiele energie is een euro minder koopkracht voor overige lasten	↑ Is een verzekering tegen de prijs van fossiele energie die op termijn zal blijven stijgen
4 Lokale economie	↓ Elke euro voor energie verdwijnt direct uit de lokale economie, bv. Zwolle 250 miljoen per jaar	↑ Geld voor lokaal geproduceerde energie komt eerst in de lokale economie terecht
5 Gezondheid en milieu	↓ Stoten tal van stoffen uit die schadelijk zijn voor gezondheid en milieu	↑ Hernieuwbare energie, die de uitstoot goedmaakt die deze veroorzaakt
6 Veiligheid	↓ Leiden tot instabiliteit, en dat zal niet minder worden waarschijnlijk	↑ Maakt je onafhankelijk van schimmige figuren (petrodictators)

1^e 4 ook toepasbaar op zorg.

Waar haal je geld vandaan? Meervoudige waardecreatie vraagt ook om meervoudige financiering: blended finance, de partijen verminderen elkaars risico. Lokale bedrijven of overheden kunnen investeren in een deel van het concept wat voor hen nuttig is.

Maar, meeste financiering zal toch blijven komen uit burgers: sweat equity. Business case isaf wat mij betreft, nu geld in gaan stoppen en uitproberen. Zet een coordinator/intermediair in een iniatief, dat geld haal je er weer uit.

Discussie:

RM: 'burgers collectiviseren de vraag', dat is toch niet nieuw?

JH: verschil tussen schaalvergroting top-down (woningcorporaties) of bottom-up: dat laatste zorgt voor meer gemeenschap en democratie. Dit zijn eigenlijk de nieuwe NUTS-bedrijven.

CB: In hoeverre houdt je zeggenschap, er moet aandacht zijn voor omvang van de cooperatie.

WK: in verleden zijn er ook veel collectiviteiten opgeheven, 40 jaar verwende consument gehad, nu moeten ze het zelf weer gaan doen én op een nieuwe manier - het duurt even voor dat goed loopt.

JL: lastig punt van lid zijn van coöperatie: niet-actief lid zijn, legitimiteit. Zie je jezelf dan toch als klant? Nee, maar het kost tijd. Gebrek aan tijd levert schuldgevoel op. Er is een alternatief, coöperaties die optiegeven om alleen klant te zijn i.p.v. participierend lid.

JH: niet iedereen hoeft actief te zijn, ook van belang dat er inwoners zijn die alleen ontzorgd worden door klant te zijn.

CB: moet je niet willen veranderen, iemand die niet actief wil zijn gaat dat ook niet worden.

KW: 'inactieve' mensen dragen bij op andere manier in gemeenschap in bijvoorbeeld andere coöperaties, anders naar participatie kijken.

JH: werkt erg goed om paar betaalde krachten in te zetten, maakt het leven gemakkelijker voor de vrijwilligers, daar blijft het leuk voor. Dit zorgt voor model dat past bij mensen die actief/inactief willen zijn, voor iedereen een rol.

HB: welke heuvel moeten we over om naar het toekomstige dal te komen? Hoogte en moeilijkheid van de heuvel bepaalt de toekomst.

RM: wachten op interessantere proposities om aanbod verder te brengen → ondernemerschap. Tweede punt is wet- en regelgeving, erg geënt op bestaande economie, dat is nog een behoorlijke berg om dat aan te passen.

JH: connectie leggen met bestaand bedrijfsleven, dan is er geen heuvel meer. Politieke polarisatie in gemeenten is wel heuvel.

CB: Heuvel misschien afwezig, alleen moet de overheid een afweging maken om erin mee te gaan & geen extra belemmeringen op te gooien.

WK: Overheid. 3voudige geneigdheid: grootschaligheid, gelijktijdigheid en gelijkvormigheid → dat werkt tegen.

KW: manier van aanbesteden draait nu om efficiency, moet maatschappelijke manier van aanbesteden worden. Andere manier van afwegen, meervoudige waarde creatie ook toetsen.

CV: overheid moet er voor zorgen dat het niet generiek hoeft gelijk, maar kleinschalig getest kan worden. Experimentele gebieden aanwijzen als overheid.

HB: welke kansrijke gebieden voor de CE zijn er naast zorg & energie: voedsel en vervoer, onderhoud, werkgelegenheid.

JB: Politiek is in de praktijk geen representatie & onderdeel van de samenleving. Daarnaast minder nadruk op geld als economie, heuvel is waardeoriëntatie op geld momenteel.

SV: beweging volgen, niet het beleid. Verandering moet plaatsvinden bij burgers, bedrijven en overheden: constant op die drie sporen.

JL: behoefte aan nieuwe zakelijkheid. Daarnaast is de het groeiend onderscheid tussen bevolkingsgroepen ook een grote heuvel. Groepen lager opgeleiden vaak sceptisch tegen dit soort initiatieven, kan beperkend zijn voor de groei. Ook zijn belastingen beperkend voor CE, houden ambtelijk apparaat in werking.

CB: voor het eerst in 30 jaar is er beweging gekomen, ruimte voor kantelingen → geweldige tijd om te wrikken in huidige beleid.